

SLOVENIJA

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Gosposka 12 — Naročnina četrtletno 15 din, za pol leta 30 din, za vse leto 60 din — Posamezna številka 2 din — V zamejstvo za vse leto 90 din — Poštoček rač.: Ljubljana 16.176 — Rokopisov ne vračamo — Oglasi po tarifu — Izhaja vsakega 1., 11. in 21. v mesecu — Tiska tiskarna M. Hrovatin v Ljubljani

Poslanica slovenski mladini pred štiridesetimi leti

V začetku pomladi 1901. leta je izšla 71 strani obsegajoča knjižica »Kaj hočemo« s podnaslovom »Poslanica slovenski mladini«. Knjižica je obsegala tri dele: v prvem »Kaj hočemo« so tedanji mladi idealisti orisali na splošno svoje misli in hotenje, v drugem so podali svoje idejno stališče »nasproti liberalizmu, klerikalizmu in socialni demokraciji«, in v tretjem delu so priobčili prevod »Idealov vzgoje« profesorja dr. Fr. Drtine.

Knjižica je bila prvi sad dela tistih slovenskih visokošolcev, ki so se učili v Pragi in tam spoznali Masarykove ideje, s katerimi so hoteli seznaniti tudi Slovence. 12. septembra 1900. so sklicali v Ljubljani zaupen shod, ki se ga je udeležilo mnogo slovenskih visokošolcev in srednješolcev. Shod je organiziral Anton Dermota, glavno poročilo je podal Dragotin Lončar, udeležili so se ga med drugimi: Oton Zupančič, Ivan Prijatelj, Josip Regali, Janko Zirovnik, Josip Ferfolja i. dr. S tem shodom so vzbudili med dijaštvom toliko življenja, da so na novega leta (1901) dan sklicali še en prijateljski shod. Potem so se odločili, da povedo svoje misli vse tisto, »kar jim vre in kvasi v mladih dušah«, v posebni knjižici, ki so jo namenili »slovenski mladini, v prvi vrsti seveda dijaštvu«. In knjižica se je res močno razširila med mladino, medtem ko nekaterim »starinom« ni bila nič kaj všeč.

To je bil prvi očitni nastop mladih slovenskih masarykovec ali realistov. Kajti misli, ki so jih povedali in se jih tudi oprijeli, so bile v glavnem Masarykove.

Ko človek danes, po štiridesetih letih, bere to knjižico, vidi, da so bili tedanji mladi ljudje resni in da na domišljavosti niso bolehal: »Ne podajamo bogve kaj novega. Prav za prav nič: saj drugod se o tem že davno razpravlja,« so zapisali v uvodu.

Niso bili zadovoljni z delom »starih«, vedeli pa so, kaj morajo sami početi. »Izkušnja nam kaže, da je ves napredek prišel iz nezadovoljnosti s starim. I mi smo nezadovoljni z dosedanjim in iščemo novega, a boljšega. Vzroke sedanjih nezdravih razmer pa vidimo glavno v samih sebi, ker smo slabi ljudje, ker nismo boljši nego naši stari, in po sedanjih pripravah sodeč, večina tudi ne bo boljša... Potrebujemo revolucije v svojih mislih in sreih«, tako so zaznamovali svojo pot.

Politika jim »je bila delo, ne radikalno govornjenje, ki samo razburja in vzbuja čustva, kakršnih prav govornik potrebuje... Zato nam je treba politične izobrazbe«, ki je pa slovenski dnevni listi ravno ne dajejo, so ugotovili.

Zavračali so nestrpnost in zagrizeno sovražstvo zaradi strankarstva. »Vse politično delovanje moramo opirati na kulturni temelj.«

Komenskega izrek: »Človek ni rojen samemu sebi, temveč Bogu in bližnjemu, to je ljudskemu rodu«, so si izbrali za vodilo vsega svojega delovanja in s tega gledišča so gledali tudi na socialno vprašanje, ki jim je bilo hkrati etično vprašanje.

Dosledno temu je bilo njihovo stališče nasproti nacionalizmu:

»Socialni duh, ki ga naglašamo in o katerem želimo, da prešine našo mladino, nam kaže tudi narodnost in narodno delo v vse drugi luči, nego je navadno naziranje o tem,« pravi njihova poslanica in nadaljuje:

»Narodnost je naravni element človeka, naravno področje za socialno delovanje. Narodnost poleg narodnosti, a ne narodnost proti narodnosti.

Narodnost nam ni nikak malik, imamo še druge obsežnejše ideje...

Narodno delo si mislimo čisto konkretno. Kratko in jedrnatno označuje Masaryk narodno delo, ko trdi, da preprosto staro pravilo »Ne laži!« poučuje tisoč in tisočkrat bolj kakor vsi bombastični govori o domovini in narodu! Kdor ne laže, kdor ne skriva zaradi dobička svojega prepričanja, kdor se ne prilizuje ne posameznikom ne množicam, skratka: kdor nraivo in razumno živi in izvršuje svoj poklic v socialnem duhu — tak koristi narodu.

Kritičneje gledamo na slovanstvo in slovensko vzajemnost. Ne zadovoljujejo nas navadna gesla in priljubljene tradicije. Ne bodimo v domišljiji bratje vsem, v resnici pa nikomur. Brat nam mora biti v prvi vrsti tisti, ki ga dosedaj izobčujemo iz svoje srede, ta tako imenovani mali človek. Ne vidimo v tem še nobene zasluge in prednosti, ako je kdo rojen Slovan, kakor ne vidimo že naprej v Neslovanu svojega nasprotnika... Slovan sam na sebi še ne pomeni nič posebnega, pojmu moramo dati konkretno vsebino in v tej določeni obliki ga umevati. To pomeni v našem primeru: gledati tudi v Slovanu najprej človeka...

Kdor premotriva slovanstvo v tej realnosti temu ne bo vse sveto in dobro, kar je slovanskega, ne bo se bal pogledati v svojo vest, ker to, kar je laž in krivica, ostane laž in krivica i za Slovana; nasprotno pa resnica ne more škodovati niti slovanstvu.

Ta del poslanice je vzbudil slabo kri pri tedanjih »naprednjakih«, kakor je poročal kasneje v »Naših zapiskih« (1910. leta) dr. Anton Dermota:

»...ni bilo prav ljubim domovinarjem, ko si je praško dijaštvo upalo drugače tolmačiti pojme mednarodnost in narodnost, nego je dovoljeno po oficialnem slovenskem domoljubnem katekizmu. Zlasti

Strnjene vrste

Zadnje čase smo brali po vseh časopisih v naši državi bolj ali manj duhovita besedičenja o koncentraciji političnih strank. V Sloveniji je predsednik dravobanske JRZ dr. Kulovec dvakrat pozival k politični pomiritvi, kar smo tudi v našem listu vestno zapisali.

Ostalo je vse pri besedah. Če hočemo po pravici povedati, kaj drugega tudi pričakovali nismo. Ne da bi bile težave v političnih načelih in programih. Večina političnih strank je pri nas take zvrsti, da načela niso bistvena zanje. Oportunizem je beseda vseh besed! S tem pa nočemo reči, da načelnih ljudi sploh ni.

Večja stvarna težava obstoji v tem, da stranke ne poznajo določil svojih moči. Vsi se zavedamo, da se nahajamo v sredi procesa, iz katerega bo izšel nov svet. V tem novem svetu bota razpored in moč političnih strank tudi drugačna, kakšna bota, tega nobena stranka ne ve, vsaka ju pa presoja optimistično. Zato so predstavniki političnih strank podobni maskam, ki čakajo na trenutek, ko bo treba maske odložiti. Tudi taki maskiranci bi težko sklepali kompromise že zato, ker bi se vsak bal blamaže v času, ko bodo maske snete.

Ta proces, iz katerega se poraja nov svet, je za politične stranke huda prizkušnja. Pred očmi imamo zgled, ki bo do za zmerom v zgodovini ostali kot najbolj značilni poučni zgledi. Učitelji zgodovine bodo pripovedovali učencem, da se v časih, usodnih za domovino, politične stranke ne smejo obnašati tako, kakor so se obnašale francoske politične stranke

tržaški dnevnik »Edinost«... je ves ogorčen svaril pred pogubnimi vzori in krivimi nauki.

Dermota je zavrnil vse te očitke »naprednjaške« stranke:

»Ta stranka je bil slučajen pisan konglomerat nasprotnikov klerikalizma in drugih narodnosti — teh poslednjih niti ne vselej, kakor tudi prvih ne dosledno! Socialnega duha ni bilo v tej stranki niti trohice. Politično delo ji je bilo taborska fraza... Rada se je zibala v sanjah o mogočnem slovanstvu, o katerem pa ni nihče vedel, kaj in kako. Za narodno delo ni imela smisla.«

Tako so mladi slovenski masarykovec — ki so kmalu našli skupno podlago za delo s socialisti — odkritosrčno povedali svoje misli, ne glede, ali so komu všeč ali ne; kajti šlo jim je za resnico. Njihova poslanica ni bila vaba za kaline, niti se ni skrivala za njo priprava za novo politično stranko z bleščočimi gesli, pa še bolj prilagodljivo politiko, niti ni bilo prikrite misli na osebne »kariere«; niso lovili vetra na svoja jadra, temveč so hoteli prečistiti ozračje, niso špekulirali s slabim, temveč so klicali na trdo delo vse, ki imajo dobro voljo in pogum za to. Bili so resnično mladi po letih in po duhu, niso zbirali ljudi okrog imen ali okrog oseb — podpisali so se preprosto »sklicevalci I. in II. shoda« — niso poveljevali sebe s preziranjem drugih, niso iskali v političnem besednjaku modnih gesel, temveč so zapisali samo:

»Želimo si, da izgine vse slabo in nepravilno ne le na drugih straneh, ampak da izvajamo reformo predvsem v svojih vrstah z največjo brezozirnostjo, pri tem pa tudi s prepričanostjo, ljubeznijo in poštenostjo.«

Zato bo vsak mlad človek še danes s pridom bral to knjižico, ki je morda danes še bolj aktualna, kakor je bila pred štiridesetimi leti: kolikor resnejši časi so, toliko resnejše miselnosti in delavnosti je treba; in ne špekulacije, temveč idealizma!

—rk—

Naročnikom!

Današnji številki prilagamo položnic. Prosimo, da po njih poravnajo naročnino vsi, ki so v zamudi. Prav posebno pa prosimo vse tiste, ki smo jim zadnje tri številke poslali na ogled da se jih poslužijo, ali pa da nam vsaj vrnejo list, če mislijo, da se z njegovim stališčem ne ujemajo.

Če bi vsi, ki prejema list, ne da bi ga vrnil, spolnili svojo dolžnost, bi spet lahko začeli izhajati vsak teden namesto vsakih deset dni, kar bi bila naših bralcev in naša želja, gotovo pa tudi slovenski stvari v korist.

Naročnina znaša za vse leto 60 dinarjev, za pol leta 30 dinarjev.

Tiste naročnike, ki so naročnino že poravnali, prosimo, da položnice shranijo za prihodnje plačilo.

»Slovenija« je vodilni demokratični list na Slovenskem.

Uredništvo in uprava
»Slovenije«

bili določeni na tak način zastopniki v začasnem narodnem zastopništvu. Tudi ta dogovor v zgodovini ni zapustil prijetnega spomina.

Pri vsem tem pa lahko ugotovimo veselo dejstvo, da politične stranke oziroma njihova vodstva grede svojo pot, ljudske množice pa tudi svojo. Kdor ima priložnost, priti bolj v stik z množicami našega ljudstva, vsak vidi, da je tu koncentracija popolnoma izvršena, da so ljudske množice strnjene kakor morebiti še nikoli v naši zgodovini. Naši ljudje tako zrelo presojujejo zunanje politične dogodke in ves položaj in se tako dobro zavedajo, da lahko nastopi vsak čas trenutek preizkušnje, ko bomo kot narod dejani na tehtnico in pretehtani, ali sploh zaslužimo biti narod ali ne. Vsi so edini v tem, da bomo vse storili, da se izkažemo biti vredni narodne samostojnosti. Gotovo si vse vroče želi, da se ohrani mir in nevtralnost, nikogar pa ni, ki bi hotel to za vsako ceno. Nihče ne bi mogel prenesti, ako bi se skušal ohraniti mir na račun narodnega ponižanja. V tem pogledu ni razlike med Srbi, Hrvati in Slovenci. Mi do sedaj nismo v vojni, smo pa že ves čas v križnem ognju živčnih napadov. S ponosom lahko rečemo, da smo do sedaj v tej živčni vojni stalno napredovali, da je naša javna morala stalno rastla, da je z naraščajočimi gospodarskimi žrtvami, ki jih nalagajo vojne razmere, naraščala ves čas tudi ljubezen do naroda, do domovine in do države.

Vojna in politika

Naša nevtralnost

Zasedbo Romunije in Bolgarije se je naša meja z Nemčijo dejansko močno podaljšala. Na jugu in jugozahodu smo razen tega mejaki dveh vojskujočih se držav, Grčije in Italije. Očitno je torej naš položaj sredi med obema močnima vojskujočima se skupinama dovolj kočljiv in zahteva največje čuječnosti, ozirnosti, diplomatskega takta, pa tudi odločne volje. Od vsega začetka je stala naša država na stališču stroge nevtralnosti, in danes je zanimivo ugotoviti, da se v teh dneh naša stvarna nevtralnost priznava od obeh strani, kljub temu, da je bilo prej večkrat slišati glasove, ki so hoteli naši nevtralnosti prigovarjati to ali ono.

S tem pa še ni rečeno, da bi naša nevtralnost ne bila nikoli izpostavljena preskušnji. Posebno zadnja preskušnja, neogibni nasledek zasedbe Bolgarije, je bila dovolj huda,

Kakor že tolikokrat v zgodovini, kakor tudi v zgodovini prav te vojne pa se je pokazalo, da je trdna in brezpogojna odločnost, vztrajati pri kedaj razglašenem političnem vodilu, in sicer vztrajati tudi za najvišjo ceno, še zmeraj najboljše poročstvo za mir in neodvisnost. Ne mislimo še s tem reči, da se podobne preskušnje ne bi mogle ponoviti — vojna bo še dolga. A gotovo je, da jim bomo kos samo po dosedanjih načinih. In kar je še prav posebno važno, kar nam bo te preskušnje močno olajšalo, je dejstvo, da stoje vsi trije jugoslovanski narodi zavedno in z bolj in bolj rastočo odločnostjo za nevtralnostno politiko svoje države.

Amerika na potu v vojno

Dogodek, ki ima izmed vseh v zadnjih tednih brez dvoma največjo težo v svetovni politiki, četudi ni prišel niti malo nepričakovano, je sprejem tako imenova-

nega zakona »lend and lease« — zakon o posoji in najemu — ki je bil sprejet dne 1. v Ameriki. Zakon pooblašča predsednika Roosevelta, da sme posoditi zoper sile osi vojskujočim se državam ves potreben material, oziroma jim ga dati v najem. S tem so dali Američani Angliji in njenim zaveznikom na razpolago skoraj vse ameriške vojne in industrijske sile. Te sile gotovo niso majhne, kakor je seveda po drugi strani gotovo, da bo trajalo še precej časa, preden se bodo mogle uveljaviti na bojiščih. Gotovo pa je tudi, da Amerikanci zdaj, ko so se odločili, nočejo več zgubljeni časa. Mesece je trajalo posvetovanje in prerakanje med prijatelji Velike Britanije in ameriški osamniki »isolacionisti«, ki so hoteli, da ostane Amerika za vsako ceno v svoji osami. Ko pa je bil zakon sprejet, ga je podpisal Roosevelt že čez petnajst minut!

Zadnje nedeljo, 16. t. m., je govoril Roosevelt na slavnostnem obedu časnikarjev, poverjenih pri Beli hiši. Govor je važen posebno zato, ker pomeni tudi oblikovno konec ameriške nevtralnosti. Med drugim je napovedal v njem: Pomoč se je že začela. Bo zmeraj večja in še večja, dokler Angleži in njihni zavezniki ne zmagajo. Diktatorji Evrope in Amerike naj ne dvomijo o naši enodušnosti. Povedali smo svetu, da se kot narod zavedamo nevarnosti, ki nam grozi, in da je začela naša demokracija delati, da stopi tej nevarnosti nasproti.

Zakon o pomoči Angliji pomeni konec vseh poskusov pomiritve z diktatorji in pozivov, naj se sporazumemo z njimi. Ko bo naša proizvodnja v polnem teku, bodo lahko demokracije dokazale, da diktature ne morejo zmagati. Čas je danes posebno važen činitelj. Zato bomo poslali čez Atlantik vsako orožje, ki ga lahko pogrešamo. Naš napor mora biti celoten. Če bi bila premagana demokracija, bi postali svoboda besede in svoboda omike prepovedani stvari. Pomoč bomo dajali Angliji, Grčiji, Kitaju, pa tudi vsem vladam v pregnanstvu, katerih dežele so začasno zasedene. Britanci so močnejši kakor kdaj prej, za seboj imajo pomoč svojih dominionov ter nebritanskih narodov vsega sveta, ki žive še svobodno. Naša država bo po volji našega ljudstva orožarna demokracije. Ko bodo padle diktature, bo imela naša država svojo veliko vlogo pri obnovi sveta. Svet ne ve, kaj bi začel z narodom, ki trdi, da ima pravico do gospostva nad svetom. Vsak narod, pa če je še tako majhen, ima naravno pravico do obstoja kot narod.

Japonska in vojna

Japonski zunanji minister Matsuoka je v teh dneh na potu v Evropo. Državi osi

pozdravljata njegov prihod, ki naj utrdi trojno zvezo. O namenu njegovega potovanja je seveda mogoče samo ugibati, o takih zadevah po navadi uradne razlage ne povedo kaj dosti. Vendar pa je mogoče marsikaj sklepati ravno iz časa in okolnosti, v katerih je Matsuoka šel na pot. Pred vsem je tu zmeraj odločnejše in nedvoumnejše nastopanje Amerike, tako zoper Japonsko samo na Daljnem vzhodu, kakor tudi zoper njeni zaveznici v Evropi. Saj je po sprejetju zakona o pomoči Angliji Amerika vsaj v dejanski vojni z Nemčijo in Italijo. In to so stvari, ki jih je treba dobro in skupaj pretehtati, ker gre za biti ali nebíti enih kakor drugih.

Sicer je pa prav posebne omembe vredno, da je izjavil Matsuoka pred odhodom v Evropo, da je tako imenovana »pogodba treh sil« ne zavezuje za vojaško posredovanje. Ta pogodba, o kateri smo svoje dni poročali, zavezuje pogodnike k vzajemni pomoči za primer, da vstopi kakova nova sila na strani Velike Britanije v vojno. Po teh besedah pa očitno ne moreta državi osi zahtevati, da bi Japonska napovedala vojno Ameriki, če bi ta napovedala vojno Nemčiji ali Italiji. Matsuokova razlaga »trojne pogodbe« je torej v precejšnjem nasprotju z razlagami, kakor smo jih doslej slišali.

Poravnajte naročnino!

Mir med Francijo in Tajsko

Med Tajsko in francosko vlado v Indokini je bil sklenjen po večmesečnih bojih mir. Mir je bil sklenjen na pobudo in ob zelo odločnem sodelovanju Japonske, in Francoska je morala odstopiti dobršen del svojega kolonialnega ozemlja majhni azijski državi, ki je pred sedanjo vojno v mednarodni politiki komaj kaj štela. Za Francijo brez dvoma hud udarec, udarec tudi za evropski ugled na Vzhodu sploh. Zato je razumljivo, da je ravno Japonska tako odločno posredovala, saj je samo v njeno korist, če se mora njenim zahtevam ukloniti evropska velesila. Ni dvoma, da si je s tem tudi spet nekoliko popravila svoj politični ugled, ki je bil zaradi dolgotrajne in ne zmeraj uspešne vojne s Kitajsko že precej zadet. Verjetno je dalje, da upa pridobiti si s tem posredovanjem v Tajski zaveznika, kar je važno že glede na bližnjo Singapurja, Gibraltarja Vzhoda.

Tudi s splošno političnega stališča je ta mir pomemben. Saj je spet kedaj živ primer, kako je majhna država uveljavila svoje zahteve nasproti veliki sili in dosegla nekaj, o čemer je še pred letom dni komaj sanjati mogla.

latinski — vrt, ki podreja naravo geometriji, niti — kakor slovanski — pragozd, temveč je gaj, ki daje naravi njene pravice, kolikor je le mogoče, ne da bi oviral človeka, ki ni niti »naraven« niti »umeten«; je kompromis obeh smeri — prav kakor je angleški park.

Tako je Anglež konvencije istočasno tudi navdušen prijatelj narave, ljubitelj »simple life« (preprostega življenja). Če je le mogoče, živi na deželi, kjer si uredi hišo preprosto in udobno, se oblači podnevni praktično in prosto ter živi v družbi živalskega in rastlinskega sveta. Prinaša v civilizacijo naravo, in v naravo civilizacijo, kajti nič mu ni bolj tujega, kakor igrati kmeta.

»Country-cottage«, »weekend« na deželi, »camp« iz šotorov, »caravan« (neke vrste stanovanjska hiša na kolesih) so same pristne angleške iznajdbe, s katerimi si hočejo olajšati življenje z naravo, ne da bi se s tem ponižali na »naravno stanje«. Je pa v Angliji tudi mnogo ljudi, ki se jim zdi pritisk »civilizacije« neznošen in gredo zato kot pionirji v daljine, če le mogoče še neodkrte divje kraje. Vsa angleška kolonialna zgodovina dokazuje to, kakor po drugi strani tudi izpričuje, da je angleška civilizacija Angležem tako sama ob sebi razumljiva in prirojena, da sploh ne morejo drugače, kakor da vsepovsod, tudi v najbolj divjih krajih, ustvarjajo košček Anglije — z vsemi napakami in prednostmi domovine.

Anglež pojmuje življenje resno; preveč na severu je njegova dežela, da bi živel z brezbrizno lahkomiselnostjo Napolitanca. Boj za življenje je trd. Zato je Anglež živ, delaven, zanesljiv, vesten. Ni pa nikak navdušen človek dela in dolžnosti; njegovo srce pripada igri v kateri koli

Holandci in Norvežani pod zasedbo

Poveljnik nemške posadke na Holandskem je sporočil, da je bilo obsojenih 18 Holandcev zaradi udeležbe pri neki teroristični in volunski organizaciji in sicer 15 na smrt, trije pa na dosmrtno ječo. Državni komisar Seys-Inquart pa je zagrozil

še z ostrejšimi ukrepi, če bi se podobni dogodki ponavljali.

Iz Norveške pa poročajo o velikem kazenskem procesu pred nemškim vojaškim sodiščem zoper večje število Norvežanov, ki so pomagali Angležem pri napadu na Lofote.

ZAPISKI

Zamolčani pravi vzrok

»Jutro« je dne 14. t. m. spet kedaj poročalo, da se industrija izogiba Slovenije. Medtem ko je prirastlo v zadnjih 20 letih v Sloveniji samo za 89% tovarn, jih je prirastlo na Hrvaškem za 128%, v ostalih banovinah za 130%, v Belgradu pa kar za 210%. Pa še navedeni prirast v Sloveniji gre večinoma na račun prejšnjih let, zadnje čase se je kar ustavil in znaša samo še 8,6% nasproti 23,8% na Hrvaškem in 67,6% v ostali državi.

Kot vzrok tega našega — sorazmerno zelo občutnega — nazadovanja navaja »Jutro« namero odločujočih činiteljev, da se naseli industrija v središču države, in pa seveda bolj in bolj naraščajoče samoupravne davščine v Sloveniji.

»Jutro« bi kakopak ne bilo jugoslovensko »Jutro«, če bi ne bilo navedlo samo neposrednega vzroka nazadovanja in obenem zamolčalo poglobitvega — jugoslovenski nacionalni centralizem, ki so ga začeli, uvedli in uveljavili ravno njegovi ljudje. Kajti samo centralizem je dal tistim »odločujočim činiteljem« mogočost in moč, da so pospeševali z davčno politiko, s skladi in s finančnimi podporami in olajšavami ustanavljanje industrije v južnih banovinah, samo centralizem je mogel razbremeniti bogati Belgrad sploh skoraj vseh samoupravnih dajatev, pa jih naprtiti državi, to se pravi posredno drugim samoupravam. Logično pa sledi iz tega, da bi se industriji ne bilo treba izogibati Slovenije, tudi po spoznanju »Jutra« samega ne, če bi ne bilo centralizma, ki so ga uvedli z vidovdanske ustavo, do izredno visoke stopnje razvili pod Zivkovičem, ustanovitelj jugoslovanske nacionalne stranke, in če bi ga ne bili na tej podstavi spopolnili skoraj do najvišje mere pod Stojadinovičem,

Pa je vse zastoj — pravega vzroka te naše stiske ne bo »Jutro« nikoli priznalo, ker bi s tem moralo priznati veliki greh nad našim narodom, ko so nas v tisto v isti številki »Jutra« opevano »skrivnostno govilno silo« gnali pod peto tistih »odločujočih činiteljev«, ki niso zamudili prilož-

nosti, da ne bi teptali po nas. Tistih, ki jim je šele predlanski sporazum začel polagoma izvijati oblast iz rok.

In še nekaj. Kadar bodo pri »Jutru« spet v zanosu nad kakšnimi skrivnostnimi gonilnimi silami, naj malo primerjajo številke, kakor so jih sami navedli. Potem bodo videli pred vsem, za koliko so od Slovencev na boljšem Hrvatje, ki na tiste jugoslovanske skrivnostne sile niso nič dali, zato pa tem več na prav nič skrivnostni odpor svojih ljudi.

Toda tudi to je stvar, o kateri »Jutro« svojih bralcev ne bo nikoli poročalo.

Sokol in slovenščina

V Belgradu izhaja tednik »Sokolski glasnik«, katerega zadnji številki smo pravkar prejeli. List se sam označuje za »glasilo saveza Sokola kraljevine Jugoslavije«. Očitno gre torej za nekako osrednje glasilo Sokola. Toda kljub temu, da je število Sokolov iz Slovenije razmeroma največje in da je bil ravno v Sloveniji najprej Sokol organiziran, kljub temu, da se ta list nedvomno vzdržuje v precejšnji meri s prispevki slovenskih Sokolov, nismo našli v teh številkah nobene slovenske besede. Celo poročila o občinah zborih sokolskih društev v Sloveniji so pisana v srbsčini.

Vemo, da takšni načini marsikateremu slovenskemu Sokolu niso všeč. Toda doslegli ne bodo ničesar, če se ne bodo sami zganili, tam doli imajo za take stvari slab posluš in le preradi mečejo srbstvo in jugoslovanstvo v en koš. Pri tem bi samo še opozorili, da so se po ustanovitvi hrvaške banovine Hrvatje sploh odmaknili od Sokola ravno zaradi tega, ker ga imajo za jugoslovansko in centralistično, torej protihrvaško organizacijo.

Ruščina in jugoslovanska edinstvenost

»Jutro« priobčuje zadnji ponedeljek daljši sestavek »Učimo se ruščine!« kot vabilo za svoj tečaj ruskega jezika. V njem pravi, da je ruščina največji in najpo-

mu je kdo skrajno zoper, pravi: »I don't care for him much« — zaradi njega si ne stojim mnogo. »Allright« ali »not bad« pomeni že zelo veliko priznanje, pa naj se tiče človeka, umetnine ali naravne lepote. Najznačilnejša in največkrat rabljena beseda v vsakdanjem angleškem govorjenju je »rather« — precej — beseda, ki zmanjšuje tako priznanje kakor grajo.

Angleški humor se čudovito dobro zлага z angleško sentimentalnostjo. Tragike se obrani Anglež s humorjem, toda rad je malo ginjen. Sicer deli nagnjenost do čustvenosti z večino drugih narodov, samo da je pri njem še močnejša. Sentimentalen film, sentimentalna pesem ali slika se obrača na primitivna čustva: materinska ljubezen, rojstna hiša, zlata doba mladosti, prva ljubezen, plemeniti junaki, čista nedolžnost, sinje nebo itd. Predstavljajo svet, kakršen ni, ampak kakršen bi moral biti po otroških sanjah. Anglež ima nasproti sentimentalnemu isto gledišče kakor večji otroci do pravljice: »nič več ne verjamejo«, to se pravi, da vedo, da »ni res«, toda še vedno radi slišijo, ker bi bilo lepo, če bi bilo res. In sentimentalnost Angleža nikakor ni zlagana, je otroška. Popolnoma se ujema z njegovo v resničnem življenju tako močno ljubeznijo do otrok in živali, do vrtov in cvetlic, do idile. In logično je, da je sentimentalnost toliko večja, kolikor bolj ji je nasprotna njegova resnična okolica, kolikor bolj njegovo vsakdanje življenje nasprotuje njegovim idealom. Sentimentalnost se zato tako dobro zлага s humorjem, ker sta obe obrambni sredstvi pred tragiko življenja; s prvo se začasno umakne v lepše svetove, z drugo pa vzame želo resničnosti. Oboje pa izvira iz nagona samohranitve.

(Prihodnjic nadaljevanje.)

Paul Cohen-Portheim:

Nemec o angleškem značaju

(Nadaljevanje.)

Anglež je »nenaraven« v tem pomenu, kakor je človek sploh nenaraven. Čisto »se izživlja« samo divja žival, domača že ne več; človeka, ki bi popolnoma sledil svojim nagonom, bi ljudje kmalu morali narediti neškodljivega. Napredujoča kultura se izraža z naraščanjem zapovedujočega brzdanja. Zapoved: Ne ubijaj! in pravilo: Ne čisti si nosa s prstom! — se ne razločujeta v bistvu, temveč samo v stopnji važnosti. Angleške šege in navade, zapovedi in prepovedi so zato osvojile tako velik del sveta, ker prihajajo z zelo visoke stopnje razvoja in pospešujejo prav ta razvoj. Da ima luč tudi senco, je samo ob sebi razumljivo; olikan človek ne more biti naiven primitivnež. Prav v tem se pa kaže ena tistih posebnih potez angleškega značaja, ki je drugim težko razumljiva: kljub svojemu visokemu kulturnemu vedenju, kljub strogim konvencijam, kljub obvladovanju čustev ni Anglež nikak čist razumski človek, temveč je v najglobljem svojem nagibu iracionalen (nasproten razumu, nerazumski; se opira bolj na čutenje in hotenje kakor na goli razum) in mističen (skrivnosten, težko razumljiv). Anglež kot posameznik in tudi angleška politika kažeta mnogokrat skoraj mesečniško gotovost nagona: gredo v neko smer, da jo prav v zadnjem trenutku uberejo v čisto nasprotno stran — so čisto nelogični, toda gotovi v pogoditvi cilja. Vse v Angliji je nelogično, vse ima protitež, ki varuje pred skrajnostmi, vse vodi v popravilo samega sebe, nič ne vodi v logičen nasledek. Angleški duh ni niti — kakor

obliki: športu ali zabavam. Ne varčuje niti ne misli mnogo na prihodnost. Značilni so (posebno v največjem industrijskem okraju Lancashire) »holiday-clubi« delavcev obeh spolov: vse leto spravljajo v skupne blagajne prihranke, ki jih potem navdušeno zapravijo na tridnevnem potovanju v kako največje morskopolje (predvsem v Blackpool, ki ima ogromno zabavišče). Posebno angleški delavec se rad in dobro in precej nedolžno zabava, kajti angleški značaj ima veliko otroškega v sebi.

Prav tako se bojuje Anglež z resnostjo življenja s svojim humorjem. Anglež je veliki humorist med narodi, tudi na svetovni vojni je našel polno komičnih stvari. Nihče drug nima tako močne groteskne žilice kakor Anglež, nikjer tako ne zasmejujejo nadutosti, nikjer se tako ne norčujejo iz domišljavosti. Humor je smisel za sorazmerje v človeškem življenju; kdor precenjuje svojo lastno veličino, je smešen; komur so njegove radosti in tegobe prevažne, nima smisla za sorazmernost. Ako dodamo temu smislu za posmeh zaradi pomanjkanja sorazmerja še sočutje s smešnim človekom (to sočutje izvira iz občutka, da sam tudi nisi mnogo manj smešen), dobimo pristni angleški humor. Nič ni Angležu bolj neznošnega kakor puhel zanos, teatraličen nastop bahaštvo, toda nič mu ni spet bolj tujega kakor pretirana ponižnost in pohlevnost; v splošnem ne precenjuje niti sebe niti drugih, ima pa zdravo samozavest, ki jo odobrava tudi pri drugih ljudeh. Govorjenje odgovarja njegovemu značaju. Anglež se ogiblje vsaki pretirani besedi, rajši »podtirava«. Ako hoče zelo pohvaliti prijatelja, pravi o njem »rather decent fellow« — precej dostojen dečko ali možak —, ako

membnejši slovanski jezik, ki ga govori skoraj 90 milijonov ljudi, ki stopa čedalje bolj v ospredje in zavzema mesto drugih svetovnih jezikov. Nadalje pripoveduje, da je ruščina zelo sorodna z ukrajinskim in beloruskim jezikom in izvaja iz dejstva tega sorodstva, da se pač upravičeno uveljavlja kot svetovni jezik.

Vse to je res in vse te stvari smo mi že večkrat povedali. Še to smo po navadi pristavili, da naj se izmed slovanskih jezikov pač in v prvi vrsti učimo ruščine, torej jezika posebno z bogatim knjištvom, če hočemo od učenja jezikov kaj imeti, ne pa malopomembnih jezikov, ki nam v kulturnem pogledu ne morejo kaj prida dati in glede katerih je za praktično porabo dovolj kar nam daje vsakdanja raba — stvar, v kateri je vsak natak ali trgovski polnik večji mojster od šolanega človeka.

Toda pri tem se moramo dotakniti vendar neke stvari, ki kaže vso miselno zmešnjavo jutranjih ljudi. Ko smo nedavno spet kedaj zastopali tako pravilno stališče, je postal »Slovanski narod« ves divji in razlagal med drugim, da razločka med ruskim, ukrajinskim in beloruskim jezikom ni, ali da vsaj ni prav nič drugačen kakor na primer med kranjskim, štajerskim, ribniškim in ne vemo že več katerim še narečjem slovenščine. »Slovanski narod« je pač čutil, da je naša ugotovitev v občutnem nasprotju z jugoslovenskim edinstvenim oznanilom.

Kaj sedaj? Kajti da ne bo kakršnega koli slepomiškanja, naj ugotovimo še, da izdajajo »Slovanski narod« in mu določajo vsebino in smer natančno isti ljudje kakor »Jutro«.

Zgodaj so se začeli izključevati

Jugoslovenski Radnik, glasilo Jugorasa, poroča, da je glavni odbor izključil iz organizacije Zarijo Popovića, tajnika osrednjega tajništva Del. zbornice (= DZ), Boško Spasića, tajnika novosadske DZ, Slavka Petrovića, zapuščnika DZ v Skoplju in Danila Radovića, voditelja DZ v Banji Luki. Ker upravlja Jugoras vse DZ, bodo morali izključeni zapustiti ta mesta. Z. Popović ima po pogodbi pravico do odpravnine v znesku 30 mesečnih plač, drugi imajo podobne pogodbe. Jugoras je te ljudi še pred nekaj meseci slavil kot edine prave delavske voditelje.

Naši graničarji in begunci

58. številka »Slovenskega doma« poroča: »Vedno več opravka pa imajo naši graničarji z Judi, ki beže iz Nemčije. Pisali smo že, da imajo pri nas posebne zveze in da dobe vedno, ko prestopijo mejo, spremljevalce, ki jih povedejo v notranjost države. Včeraj so graničarji prijeli sedem Judov, ki so prestopili mejo pri Remšniku blizu Marenberga. V zadnjih 14 dneh so graničarji zavrnili nazaj v Nemčijo okrog 150 judovskih beguncev« in »Slovenski dom« dostavlja: »Za njihovo vestno delo je treba graničarje vsekakor pohvaliti.«

Ludwig Quidde

5. letošnjega marca je umrl nemški zgodovinar Ludwig Quidde v 83. letu življenja. Svet ga je najbolj poznal po njegovem spisu o rimskem cesarju Caliguli. Ko je namreč Quidde leta 1889. listal po neki zgodovini rimskega cesarstva, se mu je zazdelo, da imata rimski cesar Gaius Caesar Caligula in pravkar na prestol prišli nemški cesar Viljem II. precej vzporednih potez. Pet let pozneje pa je spisal krajšo obravnavo »Caligula. Študija o rimski cesarski blaznosti«, ki je doživela v kratkem trideset izdaj. Spis je vzbudil povsod velikansko pozornost. Radi bi bili naprtli Quiddeju obtožbo zaradi razžaljenja veličanstva. To pa ni bila tako preprosta stvar, kajti Quidde ni v vsem spisu Viljema niti omenil, da državnega pravdnika je bila pa le kočljiva zadeva, dokazovati iz zgodovinsko dognanih lastnosti rimskega cesarja, da lete te na Viljema. Zato ga rajši niso obtožili, ovirali so ga pa pri izvrševanju njegovega dela in poklica, da je moral celo prenehati izdajati svoj zgodovinski obzornik. Dve leti pozneje je bil pa vendar zaradi nekega drugega razžaljenja veličanstva obsojen na tri mesece ječe.

Poslej se je Quidde ukvarjal bolj s političnimi vprašanji. Bil je pred vsem odločen pacifist in človekoljub. Od leta 1914. do 1929. je bil predsednik nemškega mi-

rovnega društva. Veliko dela je opravil za mednarodne mirovne zbornice in za Zvezo narodov. Da je bil tak mož v dnu svojega srca prepričan o potrebi resnične demokracije, je treba komaj posebej omenjati. In kot dosleden demokrat je skušal pomagati vsakemu, ki je trpel nasilje in krivico, tudi takim, ki so ga včasih napadali.

Prispevajte v tiskovni sklad „Slovenije“!

Trinajst atenskih

»Še perzijskega kralja prekašam,« se je Diogenes rad pobahal. »Kajti meni ničesar ne manjka, on pa nima nikdar dovolj.«

Nekoč so Diogena ujeli morski roparji, ki so ga šli prodajati na trg za sužnja. Tedaj zagleda Diogenes bogatega, pomehkuženega zapravljenca in reče svojemu prodajalcu: »Temu me prodaj, temu je potreben gospodar!«

Diogena so vprašali, v kakem razmerju je do države. »Nasproti njej se obnašaj tako kakor nasproti ognju,« je odgovoril, »ne smeš preblizu hoditi, da se ne opečeš, pa tudi ne predaleč stati, da te ne zebe.«

Bogat nadutež je zastavil Diogenu pot in rekel: »Jaz se malopridnežu ne umaknem.« — »Jaz pa,« je odvrnil Diogenes in stopil v stran.

Neumnemu in kajpada domišljavemu plešču je rekel Diogenes: »Cast tvojim lasem, da so zapustili tako neumno glavo.«

Temistokles je dejal svojemu sinčku: »Ti si najmogotnejši v Grčiji. Kajti Atenci vladajo nad Grki, jaz Atencem, tvoja mati nad menoj, ti pa nad svojo materjo.«

Hetera Frina je nadlegovala kiparja Praksitela toliko časa, da ji je obljubil, da ji podari svoje najbolje delo. Kmalu pa je opazila, da jo misli zadovoljiti z manj dobrim kipom. Da bi izvedela, katero je najboljšo njegovo delo, se je poslužila te le zvijače: h kiparju, ki je ravno prodajal na trgu svoja dela, je poslala sužnja, ki mu je sporočil, da gori njegova delavnica. Ves obupan je vzkliknil umetnik: »Samo da bi rešil svojo Kupido!« in tekel domov. — In Frina je tako dobila njegovo mojstrsko delo.

Ko so Atenci obsodili Aristida v preguanstvo, je prosil bogove: »Da bi se Atencem nikdar tako slabo ne godilo, da bi me spet želeli nazaj.«

Fokion je zagrozil Demostenu: »Atenci te bodo ubili, ako se razjeze.« — »Tebe pa, ako pridejo k pameti,« je odvrnil Demostenes.

Ko so Demostenu na nekem zborovanju nepričakovano ploskale množice, je menil: »Pa saj nisem nič neumnega rekel!«

Nikokles je blagroval zdravnike: »Kako srečni so! Na njihove uspehe sije sonce, neuspehe pa krije črna zemlja.«

Zdravnik Menekrates je bil tako domišljav, da se je imenoval »Zevsa«. Ko ga je nekoč Filip povabil na dvorsko pojedino, je dal kralj drugim gostom postreči z dobrimi jedmi, medtem ko je pred Menekrata postavil kadinico. Spočetka je bil zdravnik ponosen na to božansko počaščenje, nazadnje je pa le postal lačen in je vstal od mize. Tedaj mu je rekel Filip med splošnim smehom: »Torej si vendar samo človek!«

Lizias je napisal nekemu klientu zagovor pred sodniki. Ta ga je večkrat prebral in prišel žalosten k svojemu retorju: »Ko sem prvič prebral zagovor, se mi je zdel čudovito lep, toda kolikor večkrat sem ga prebral, toliko bolj prazen se mi je zdel.« — »No, in kolikokrat ga pa misliš govoriti pred sodniki?«, mu je odvrnil Lizias.

Tiskane nerodnosti in neumnosti

Železarne v Bolgariji?

Vsi železarski uslužbenci v Bolgariji — v vojaški službi — je sporočil »Slovenec« v 56. št. Začudil sem se tej novici v »našem najbolje informiranem dnevniku«. Ali je Bolgarija kar čez noč dobila tudi velike železarne? Nov čudež vojne tehnike? Poročilo pod gornjim mastnim naslovom mi je pa pojasnilo, da imajo Bolgari to težko industrijo samo v uredništvu »Slovenca«, ki je vse njihove železničarje in donavske mornarje preoblekel v železarje.

Tudi v zemljepisu — nezadostno!

Nov naš konzulat na Madžarskem. — Na predlog zunanjega ministra so kr. namestniki podpisali ukaz o otvoritvi generalnega konzulata v Temešvaru. (»Jutro«, 57. št.) — Včasih smo se hvalili, da se mali narodi izkazujemo pred velikimi po tem, da dobro poznamo zemljepis. Tako smo svoje dni zamerili Lloyd George-u, da ne ve, kje je Črni vrh nad Idrijo. Zdaj ti pa »Jutro« vzame že tako zmanjšani Rumuniji še to lepo mesto s sto tisoč prebivalci.

»Jutrovski« zemljepis in vojna

Za Anglijo je treba priznati, da nima ne baz ne oporišč več na evropski celini. ... Afrika bo torej v tej vojni igrala še pomembno vlogo. (»Jutro«, 54. št.)

Nova komora

... se da spreminjevanje oksidacijskega dogajanja v velikih višinah prav dobro ponazoriti z gorečo svečo. Treba jo je postaviti le v okoliščine, ki ustrezajo okoliščinam v velikih višinah, in to se lahko zgodi s pomočjo znanih višinskih komor... (»Jutro«, 58. št.) — Poleg advokatskih in podobnih komor dobimo torej zdaj še višinske komore.

Srbom jemlje zaslužne može

Če kdo, potem gotovo spada med te izredne može izumitelj Nikola Tesla, Hrvat, ki mu je bila njegova ožja domovina pretesna. (»Slovenski dom«, 58. št.) — Tako pa ne gre prijatelji! Srbom kar je srbskega, Slovence, kar je slovenskega! Nikola Tesla je pravi pravoslavni Srb iz vasi Smiljan v Liki. Politikom pri »Slovenskem domu« še to-le mikavnost: Nikola Tesla je stric Save Kosanovića, tajnika samostojne demokratske stranke.

»Junak, ki ga slavi množica, je v resnici za njo bog. Napoleon je bil to petnajst let in nobeno boštvo ni imelo gorečnejših oboževalcev; tudi ni nobeno boštvo laže pošiljalo ljudi v smrt.«

Gustave le Bon

Oslak Ferdinand:

Spomini na osvobodilne boje za Štajersko in Koroško v letih 1918-1920

(Nadaljevanje.)

Življenje mariborskega prebivalstva med 1. novembrom in 23. decembrom leta 1918., to je od dneva, ko je bila odstranjena nemško-avstrijska posadka, se je razvijalo v stalnih spotikah in trenjih med Slovenci in Nemci. Slednji, do takrat vladajoči narod, so imeli povrh tudi večino vseh gospodarskih vjati v svojih rokah. Za to so kot službodajalci, hišni posestniki ali pa drugače vplivni ljudje na vse načine vplivali na gospodarsko jim podrejene in odvisne ter socialno šibkejše Slovence, da bi jim zameglili in izbili iz glav vse misli in upe, da bi lepi Marburg an der Drau pri določitvi meje postal slovenski Maribor v Sloveniji in Jugoslaviji. Slovenci, kolikor je bilo zavednih in drugače od tujerodecev neodvisnih, so med seboj v stiku z deželani, ki so prihajali v mesto, razvijali živahno protiahtitacijo ter zagotavljali, da bo Slovenija in Jugoslavija kot udantante na mirovni konferenci dobila vse, kar bo zahtevala, in da bo mnenje dosedanjih gospodarjev Maribora in slovenskega dela Štajerske ostalo le pobožna želja. Od vina, ki se je takrat po mariborskih in štajerskih gostilnah prebivalstvu ponujalo kar na debelo, razgrete glave so povzročale spopade, ki so pa med obema taboroma

Kaj pišejo listi

Stvarnost in zanešenjaštvo

V »Večerniku« beremo:

Pri nas je sicer že veliko manj ljudi, ki hočejo v Sovjetski zvezi videti nekaj drugega kakor to, kar je v resnici, vendar jih je še vedno nekaj. Dele se v dve popolnoma različni skupini: v Hejlslovane in v komuniste. Prvi so navni zanešenjaki, ki se ne morejo in ne morejo sprijazniti z dejstvom, da je Rusija prenehala obstajati in da obstaja samo Zveza sovjetskih socialističnih republik, ki ni od ničesar bolj oddaljena kakor od tega, da bi hotela ali celo mogla voditi kako »slovensko« politiko. Drugi so teoretični zanešenjaki, v bistvu najvni prav tako kakor prvi, razloček med njimi in med prvimi je le v tem, da vidijo oni v ZSSR »vseslovensko odrešitev«, ti pa »vsesvetovno odrešitev« in jih pripisujejo vse liste najrazličnejše cilje, ki so si jih sami izmislili, ali pa so jim jih naltežli tisti, ki jih potrebujejo v svoje namene.

Vsa Kitajska je prepričana o zmagi

Švicarski dnevnik »Neue Zürcher Zeitung« priobčuje dopis iz Cungkinga, glavnega mesta neodvisne Kitajske. Kot oznamilo tamkajšnjega razporeženja omenja optimizem, ki da komaj more biti še večji in v katerega znamenju so Kitajci praznovali četrto mesečno novo leto, odkar se vojskujejo z Japonci. Potem pravi:

Anglosaške in ruske obljube povečane pomoči, odrevenelost japonskih front in za njimi narast četniške vojne, naraščajoče težave na Japonskem, izgledi na japonsko samostojno vojno zoper Zedinjene države, nazadnje trdna enotnost vseh narodno-kitajskih strank s komunisti severovzhoda — vse to dela, da se kažejo Cungkingu vojni izgledi v kar najlepši luči. Tako optimistični so vlada, vojska, uprava, na kitajskem zahodu se oblikuje novo meščanstvo, velikanska večina tujih diplomatov, vojaški in gospodarski svetovalec v Cungkingu. Iz glavnega mesta pa elektrizira ta optimizem vso svobodno Kitajsko. Prebivalcem vojnega glavnega mesta se zdi tako samoobseben, da se čudijo vsakemu kot posebežu, ki pride iz Sanghaja in samo malo dvomi, da bo v nekaj letih Kitajska popolnoma premagala docela izžepano Japonsko. Ze samo vprašanje, če so mogoča mirovna pogajanja, se zdi v Cungkingu kot znamenje popolnega nerazumevanja položaja. Svobodna Kitajska je trdno odločena, nadaljevati vojno zoper Japonsko na dolgo dobo.

Še enkrat bombaž

V »Trgovskem listu« beremo:

Nekateri se kar ne morejo dovolj napisati o velikih količinah bombaža. Tako smo pred nekaj dnevi čitali, koliko milijonov ton da smo uvozili in da bomo še uvozili. Toda tisti, ki imajo v glavi tako visoke številke, ki grejo kar v milijone ton, naj nam povedo, kje bi se dobil kak kos klota, hlačevine, kje bi se dobil surovi molinos, bele tkanine itd. Ze nekatere velike tovarne nam javljajo, da ne morejo poslati niti koščka robe. Tudi sukanca primanjkuje kljub temu, da ga je nekaj prišlo v Ljubljano, toda poslana količina je mnogo premajhna, da bi zadostovala za najnujnejše potrebe, posebno še sedaj, ko se prične pomladanska sezona.

končali takoj, kakor hitro so se razgrete glave ohladile.

Mi slovenski vojaki smo svoje težavno nalogo, ki je bila v glavnem v varstvu vsega Maribora in njegovega prebivalstva na znotraj in na zunaj, dobesedno v vseh oziarih zgledno opravili. Vse naše delo in priprave so bile usmerjene k enemu samemu cilju, da Slovincem in za Slovenijo vojaško ohranimo in osvobodimo Maribor ter Spodnjo Štajersko ter da obenem pomagamo rešiti tudi slovenski del Koroške. V tistem času se je garda dr. Schmiedererja, spodbujena z zagotovili iz Gradca in Dunaja, pridno pripravljala, da bi razorožila in uničila Maistrove oddelke ter za dunajsko republiko rešila Maribor z vsem Spodnjim Štajerskim. To so vedno jasneje izdajali spopadi med obema oboženima skupinama, ki so jih povzročali belo-zeleni. In to čeprav je bil med obema vojaškima skupinama sklenjen sporazum, da je general Maister, kar se je skupnih garnizonskih zadev tikalo, bil tudi nad belo-zelenimi vsaj deloma tudi postajni poveljnik. Ko je pa poveljstvo belo-zelenih začelo očitno zametavati povelja in navodila generala Maistra, izdana na podlagi obstoječega sporazuma med obema gardama, in nanašajoča se na garnizijske zadeve, ki bi jih po pogodbi belo-zeleni morali upoštevati, je bilo očitno, da koplje Schmiedererjev poveljnik Maistru in njegovim vojakom grob in da je usoda Maribora in Slovenske Štajerske odvisna od tega, kdo izmed obeh nasprotujočih si poveljnikov bo s svojimi vojskami padel v grob. (Prih. nadaljevanje)

KULTURNI PREGLED

Alojz Gradnik: Zlate lestve

Pesmi. Natisnila in založila Narodna tiskarna v Ljubljani, 1940.

Ime Alojza Gradnika ima danes na slovenskem Parnasu precejšnjo veljavo. Že med vojno, ko je izšla njegova prva zbirka »Padajoče zvezde«, je pisal o njem nad vse navdušeno in pohvalno v Zvonu sam Oton Župančič. Njegove naslednje zbirke niso bile vse enako močne, vendar so vsi, tudi tisti, ki so ga priznavali le s pridržki, videli v njem pravega pesnika, eruptivnega izpovedovalca strastnih, mnogokrat kar temnih čustev in misli, kateremu torej tudi miselni napor v pesniški obliki ni čisto tuj. Ta elementarna, eruptivna sila je ena najznačilnejših črt Gradnika - pesnika. To je jasno pokazala antologija njegovih najboljših pesmi pod naslovom »Svetle samot«, ki jo je za pesnikovo 50letnico 1932. leta izbral in z bistrim uvodnim esejem spremljal Josip Vidmar. Tudi z zbirko »Večni studenci« je Gradnik dokazal, da je močan pesnik, mnogi so ga celo postavljali ob bok Župančiču. Že v tej zbirki, ob kateri sicer ni bilo mogoče govoriti o pesniškem upadu, pa je bilo vidno dvoje: miselna stran njegove poezije je bila močno poudarjena, poleg tega pa je bilo mogoče videti tudi sledove nekakšne pesniške improvizacije, umetnega obnavljanja nekdanjih doživljanj. V »Zlatih lestvah« je to še mnogo bolj očitno. Miselni element je popolnoma prevladal. Pesnik se je nekako umiril in se vedno pogosteje zateka k opisu in prispodobi. Ta način pesniške upodobitve čustvenega doživljanja je včasih pri njem rodil take čudovite pesmi, kakor je na primer »Fontana in vodni curek«, zdaj pa so plodovi tega načina mnogo bolj mrzli in neučinkoviti, skoraj bi rekel gregorčičevski (Orel in smreka, Nočni gost). V nekaterih pesmih je kar preveč očitno, kako neko misel umetno odene v pesniško obleko (Zločinka, Nova Golgota, Kajn) ali tudi drugače samo improvizira (obe pesmi o

Alkibiadu in Timandri; nekoliko improvizacije je tudi v ciklu Napiši za mesec). Ob prebiranju zbirke naletiš premnogokrat na podobe in verze, da celo na cele pesmi, ki so samo nekoliko obledel odsev elementarno močnih doživljanj, ki so v prejšnjih zbirkah dobili tudi močno umetniško podobo. Taki odmevi njegove nekdanje vroče erotične pesmi so na primer: Vdova, Pesem deklice in Odgovor na pismo neznani. Sprejemljivejša pa je v tej zbirki njegova pesem tam, kjer se približa rodni zemlji in domačim ljudem. Kljub vsej opisnosti je Gradniku uspelo prepojititi te pesmi z neko čustveno toploto, ki te ne pusti čisto hladnega, čeprav te do kraja osvojititi seveda ne more. Take so na primer Davno že v grobu si... iz prvega dela Reke življenja in nekatere iz oddelka Blizu zemlje: Jesenski večer v Medani, ki je napisana v heksametru brez rim in od daleč spominja na Vergilove ekloge, dalje morda tudi Medanski zvonovi in prvi iz dvojice sonetov Jesen na Doberdolu. Lepa impresija je Gozd v jeseni. V zadnjem ciklu Blizu neba, ki obsega religiozno nadahnjene pesmi, ti ostane v spominu prepesnitev stosedemtridesetega psalma Ob rekah babilonskih v sonetno obliko, medtem ko zadnja pesem Zlate lestve, po kateri je dobila zbirka ime, v celoti ne prepriča, ima pa nekatere dobre kitice in verze. Resnično močna, po naši misli najboljša pesem v vsej zbirki pa je sonet Vprašanje na strani 11. tako po svoji odkriti izpovedni vsebini kakor tudi po izbrani obliki. — V splošnem torej smemo reči, da pomenijo »Zlate lestve« v primeri s prejšnjimi zbirkami rahel upad, ker je Gradnik v tej zbirki preveč posnemovalec svoje nekdanje pesniške sile in ker mu je misel premočno preplavila čustvo. —ok.

Alojz Gradnik: „Italijanska lirika“

Založila Umetniška propaganda, Ljubljana, 1940.

Prevajanje je zelo važen del Gradnikovega pesniškega dela. Znani so njegovi prevodi »Portugiških sonetov« Elizabete Barret-Browningove in njegova »Kitajska lirika«, ob kateri se je vnel spor o pristnosti, ker Gradnik ni prevajal iz izvornika. Ob »Italijanski liriki« so taki očitki že v naprej izključeni. Gradnika vežejo namreč z italijansko kulturo mnoge tesne vezi, saj se pretaka v njegovih žilah celo nekaj romanske krvi. Že z objavami v revijah je to svoje nagnjenje večkrat vidno dokazal, zlasti s svojimi prevodi Michelangelovih sonetov in s prevodi iz Ade Negri, s katero ga veže tudi osebno prijateljstvo. Zdjaj je to še posebej vidno podčrtal z obširno skoraj 400 strani obsegajočo antologijo italijanske lirike. To je vsekakor zelo pomembno dejanje. Predaleč bi nas zavedlo, če bi hoteli nadrobno pretresti prevode in označiti pesnike, ki so v knjigi zastopani. Le najvidnejše naj omenimo iz dolge vrste v časovni zaporednosti razvrščenih mojstrov italijanskega verza. Začenja se antologija z znano Hvalnico stvarstva od sv. Franciška Asiškega, nato pa prinaša med mnogimi pri nas manj znanimi prevodi iz Danteja in Petrarce, celo Boccaccio je zastopan z enim sonetom, dalje iz del Lorenza de Medici, Rafaela Santija, Benvenuta Cellinija, Lodovica Ariosta, obširnejši je izbor iz Michelangelovih sonetov in iz del pesnice Vittorie Colonne, Torquata Tassa, Uga Toscola. V bogatem številu prevodov pa so predstavljeni Giacomo Leopardi, Giosue Carducci, Giovanni Pascoli in Gabriele D'Annunzio. Od sedaj živečih italijanskih pesnikov je z večjim številom del zastopana Ada Negri. O prevodih moremo na podlagi vtiska ob prebiranju na splošno reči, da so dobri. Razumljivo pa je, da ne morejo biti vsi enako tekoči, saj je težava že v tem, da en sam pesnik prevaja toliko število tako različnih pesnikov in iz tako različnih dob. Po drugi strani pa prav to daje zbirki neko enotno osebno ubrano zaokroženost in izrazil pečat prevajalčeve individualnosti. Od tod so najbrž nekatere trdote v ritmu in metru in na splošno neka teža, čeprav bi na mnogih mestih pričakovali vsaj odsev melodičnega in pojočega italijanskega verza. Vendar je treba povedati, da se je tudi v nekaterih pesmih te vrste, na primer v D'Annunzievi »Dež

v borovem gaju« izkazal Gradnik prav takega mojstra, kakor pri prevajanju granitno težkih in v stilu Gradnikovi osebi zelo se prilagajočih sonetov Michelangelovi in del Ade Negri. — Gradnikova »Italijanska lirika« je zaslužno delo in tehten prispevek k pravemu poznanju bogatega italijanskega pesništva, ki je že v preteklosti in bo še vplivalo oplajajoče na slovenske pesnike, zlasti s klasično obliko soneta, ki v tej knjigi ne le odločno prevladuje, ampak dobro prikazuje svojo oblikovno gibčnost v najrazličnejših različicah v zapovrstju rim. Uvod, ki ga je knjigi napisal B. Borko, je nekoliko skop. Škoda, da bogata antologija nima obširnejšega uvoda, ki bi natančneje informiral ne le o razvojni črti italijanske poezije, ampak tudi točneje orisal posamezne pesnike, ki so v knjigi predstavljeni v prevodu. —ok.

Knjiga o lepem vedenju, slovenski jezik in judovstvo

V Celju je izšla nova knjiga o lepem vedenju pod naslovom »Doma in v družbi«. Napisal jo je Anton Petrinčič. Slovnice in tiskovne napake so oprostljive v časnikih, ako jih zakrivi hitrost. Da pa izide danes knjiga s tako slovensčino, kakor je Petrinčičeva, je pa že malo prehudo. V uvodu piše, da mora »poznati ta pravila lepega ponašanja« vsak človek, »da se ga smatra za olikanca«; potrebno je, »da se čim prej priučimo postoječim pravilom vedenja«, kajti »človeška narava, ki ni moralno dovolj učiščena, je jako sklona posnemati baš ono...« in »te činjenice nas morajo izpodbujati, da smo si na vsakem mestu svesti...«, ker »nepoznavanje pravih pristojnega ponašanja v obče — glavni je vzrok... raznih neotesanosti, je pa tudi takšnih, ki jim je znano, da postoje taka pravila.« Takemu uvodu sledi poglavje z naslovi kakor: »Poziv gostov, posluživanje« in z besedilom pod njimi kakor n. pr.: »V salonu pristopimo prvo domačici« itd.

Kakor je Petrinčič slab znanec slovensčine, je pa hud sovražnik judovske narodnosti, ko v poglavju o službi piše:

»Končno še kmet, ta najsvobodnejši zemljan, služi... neogibni potrebi, — sili,

kateri kategorični velevnik je neizprosni. Zatorej služiti ni sramota, seveda, če se delodajalec ne ukvarja z nepoštenimi opravili. Svojevrstno je, če kristjani služijo Judom, temu tujemu ljudstvu, ki mu prav za prav ni mesta med nami, ker... nagrizava vse pomembnejše moralne vrednote krščanskega sveta. Judom se vdinjajo navadno samo oni, ki drugod ne dobijo službe ali jim pa zadeva ponosa ni prav jasna, če ga sploh imajo.« Za vzor slovenskim fantom in dekletom postavlja Petrinčič tiste države, v katerih »je po zakonu prepovedano, da se hlapci, delavci, služkinje in podobno vdinjajo pri Judih...« S tem je na eni strani rešena zadeva ponosa, na drugi pa je slabo vplivanje židovstva zaježeno.

S to modrostjo končuje knjigo novi učitelj lepega vedenja. —kr—

Poročilo o triletnem delu banovinske poklicne svetovalnice in posredovalnice 1938., 1939., 1941.

Izdal kuratorij BPSP v Ljubljani, januarja, leta 1941.

Banovinska poklicna svetovalnica, ki jo vodi mlada pedagoška in psihotehnična strokovnjaka dr. Vlado Schmidt in France Brenk, je zelo mlad, pa zelo potreben zavod. Iz nadrobne poročila o dosedanem delu, ki ga imamo zdaj v rokah, je razvidno, da je opravil že v tej kratki dobi mnogo koristnega dela. Lična knjižica nas najprej na kratko seznanja z najvažnejšimi vprašanji poklicne izbire, nato pa opisuje ustanovitev in razvoj oziroma delo posvetovalnice. Pregled triletnega dela je ponašorjen s številnimi tabelami, katerim so dodane glavne oznake in dognanja iz dosedanjega dela. Zlasti ta oddelek, pa tudi ostala poglavja nam nudijo zelo tehtno in zanimivo gradivo, ki bi ga moral poznati vsak izobraženec, katerega zanima prihodnost slovenske mladine. Resnica je namreč, da je za obstanek majhnega naroda važno, da se noben njegov duh ne izgubi, kakor je napisano na začetku te knjižice. Banovinski poklicni svetovalnici želimo, da bi po uspešnem začetku mogla z nadaljnjim delom v polni meri uveljaviti svoje geslo: »Pravi človek na pravo mesto.« —ok.

Kaj berejo v Ameriki

Švicarski dnevnik »National-Zeitung« priobčuje daljši sestavek o ameriškem družabnem življenju. Ne samo naše bralce, ampak tudi naše založnike in kolikor toliko tudi pisatelje utegne zanimati, kaj Amerikanec bere. Preteklo leto je izšlo v Ameriki 10.106 novih knjig, med temi 1646 novih romanov, torej skoraj trije romani na dan, 600 življenjepisov, 1570 političnih in gospodarskih knjig. Manjka pa bralcev zanje, in tako znaša povprečna naklada ameriških romanov samo okoli 800 izvodov. Če izide kakšna knjiga v 20.000 izvodih, tedaj je to že velik uspeh, in če jih doseže 50.000, kar ni v Evropi nič nenavadnega, tedaj bo dobil pisatelj že dolarske ponudbe iz Hollywooda.

Za tiste naše pisatelje, ki radi vzdihujejo zaradi našega majhnega števila, bodo te številke gotovo poučne.

Če pa Amerikanec ne bere veliko knjig, bere zato več časnikov in obzornikov. V Ameriki je nad tisoč različnih tedenskih in mesečnih odzornikov, od častitljive »Saturday Evening Post« z njeno milijonsko naklado, pa do cenene plaže, ki kljub vsemu prizadevanju ne zgine. Čudna posebnost nekaterih obzornikov je, da se ukvarjajo samo z določeno, posebno stvarjo, nekateri prinašajo na primer samo športne, drugi zgolj cowbojske, detektivske ali spet samo ljubezenske zgodbe. Celotnih je, ki prinašajo samo pustolovske zgodbe z daljnih planetov ali pa zgolj povesti z morskega dna. Da jih je med njimi, ki prinašajo same letalske povesti, se v teh časih razume ob sebi. Posebna ameriška naprava je mesečnik »The Readers Digest«, kar pomeni dobesedno »bralčev pregled«. Izhaja v 4.100.000 izvodih, razen tega pa še v španščini za Južno Ameriko in v evropski izdaji za Anglijo. »Digest« prinaša najboljše prispevke, ki izidejo v Ameriki, v skrčeni, zgoščeni obliki. Tako ima Amerikanec v njem mesečen pregled

vsega, kar se je v Ameriki napisalo. To odgovarja njegovim posebnim željam in zahtevam, da ima vsako stvar kar najbolj in najizčepneje obdelano in tako rekoč konservirano pred seboj, kar naj mu obenem tudi prihrani zgubo časa.

Jezikovni kotichek

»Čevlje se mu vtika med škarje« (Rais-Kozak, »Zaton«, str. 97.) — govori se o »zaju« ali »hlapu«, sezuvavcu. Prav je: »Čevlji se mu vtikajo med klešče«. Povratni način ne more imeti pri sebi dopolnila v tožilniku. Gl. Breznikovo slovnico, 4. tisk, § 262.!

Pridevnik mora znati že vsak drugošolec pravilno sklanjati. Ne zna jih pa učitelj slovensčine, ki piše v svojem prevodu Raisovega romana »Zatona« na str. 72. »h glavnem oltarju« in na str. 124. »predlanskem« (v prvem primeru mora biti -emu, v drugem pa -im).

Pređen postaneš pisatelj, pesnik, publicist ali prevajalec, moraš brezpogojno znati svoj jezik prav govoriti in pisati. Temu zahtevku g. Ferdo Kozak ne ustreza. Poslovenil je »Zaton«, roman K. V. Raisa; izdala ga je »Umetn. propaganda« l. 1930. V tej knjigi beremo na str. 36. »pred dvemi tedni«, na str. 149. »pred Onjezdem«, na str. 145. in še večkrat dajalnik in mestnik »gospelj«, na str. 74. in 167. češki vokativ »brate«, na str. 143. in 161. vok. Bože i. dr. V slovensčini je vokativ zamrl. Gospoji je skrčeno v »gospé«.

Izmed vseh oblik glagola nagatiti (ptiče) se najbolj rabi trpni deležnik nagačen (kakor presenečen od presenetiti, pozlačen od pozlatiti itd.). Ta deležnik je zapeljal g. dr. F. Kozaka, da je skoval nov glagol: nagačiti (Rais-Kozak, »Zaton«, 1930, str. 123.). Morda nas kmalu razveseli ali preseneči s podobnim umotvorom, recimo pozlačiti ali omlačiti (žito).

Razveseljiva novica je tista, ki nas razveseli; nagajiv je otrok, ki rad nagaja; zbadljiv jezik rad zbada. Ni torej prav, da imenuje F. Kozak v prevodu »Zatona« (na str. 99.) »razveseljive očti« tiste, ki so se od veselja ali radosti svetile. Take oči so razveseljene. —ABC—

Še o »jutrovščini«

Prijatelj našega časnika nam piše:

Pri Vaših pomenkih z »Jutrom« in »Slovenskim narodom« o novinarjih, otvarjanju in podobnem sem se spomnil na obravnave dr. Antona Breznika »o časnikarski slovensčini« v 46.—48. letniku »Dom in Sveta«. Človek rad marsikaj pozabi z leti, pa sem spet odprl te letnike »Dom in Sveta«, da vidim, kaj je pisal ta naš slovnicař o različnih izposojenkah, ki jih je zdaj začel zagovarjati tudi urednik kulturnega pregleda »Jutra«.

Dr. Anton Breznik je zapisal:

»Časniki nam rešujejo vprašanje slovenskega jezika v smislu starih ilircev, ki so želeli, naj bi se slovensčina polagoma opuščala in nadomestila s srbohrvaščino, slovenski jezik pa naj bi ostal samo še za ljudsko rabo. Niso si mislili stari ilirci, da bodo njih želje uresničevali časnikarji in da bodo dosegli mnogo tega, o čemer so oni sanjali... Časnikarski jezik se je odmaknil od slovensčine mnogo dalje, kakor se je v anketi, ki jo je glede opustitve razpisala goriška Veda l. 1912., izrekla celo večina Srbov in Hrvatov.«

Človek se zamisli ob tej resnici, posebno ko vidi, da nekateri prav namenoma pačijo slovensčino in se hočejo še norčevati, ako se jim pove slovenska beseda za njihovo izposojenko.

Zato ni nikdar preveč Vašega jezikovnega koticheka in hvaležen Vam bom, če boste objavili nekaj mikavnih primerov, ki Vam jih pošiljam. C.

Op. ur.: Zaradi prostora smo morali nadljevjanje tega dopisa odložiti za prihodnje številko.

Jezikovni kotichek »Jutra«

Pri »Jutru« so v ponedeljski izdaji začeli z jezikovnim kotichek — rusčine; pravijo, da je ta kotichek potreben zato, ker »Rusija je še vedno v mraku« in nihče ne ve, kaka je »prava podoba ruske Sfinge«. Za začetek sta se v »Jutrovem« ruskem kotu sprla dva jutrovska jezikoslovca, ali ima neki novi ruski general zvezo s škornji ali s čepicami.

Urednik in izdajatelj: Ivan Zorec v Ljubljani